

TERUGBLIK OP APRIL-MEI 2020.

1. Uitwijkingen

In tijden waarin wij de mond vol hebben over vluchtelingenstromen over gans de wereld, zij het vanuit Irak, Afghanistan, Ethiopië of Mexico, steeds zijn deze desperado's op zoek naar een betere wereld, naar betere leefomstandigheden of naar een beter inkomen en staan we er niet bij stil dat dit in vroegere tijden ook reeds gebeurde vanuit ons eigen dorp.

In coronatijden waar er, al was het maar om de tijd te doden, al wat meer gerommeld wordt, kwam ik van de hand van Pastoor Dox een tekst tegen die handelt over uitwijkingen vanuit Zoersel.

Zoersel was in vroegere tijd een ver afgelegen gehucht op de heide, waar de inwoners arme keuterboerkens waren die met moeite "de kost" konden verdienen op de schrale Kempische zandgrond en heide. Het is dan ook niet te verwonderen dat ondernemende schrandere inwoners, als het ware op de vlucht sloegen, en naar andere streken uitweken om een beter bestaan te vinden.

De tekst verhaalt het volgende:

1. Tussen de nieuwe poorters ingeschreven in Antwerpen van 24 april 1535 tot 12 juni 1795 vinden we 28 inwoners uit Zoersel. Tussen de "stielen" die zij er uitoefenden vinden we een grote verscheidenheid: kardrijver, wagenman, boekprinter, karbinder, straatwerker, molenaar, kleermaker, leertouwer, peperkoekbakker, voerman, hovenier, timmerman, brandewijnstoker, winkelier, banketbakker, natiegast, gareelmaker, boodschapper, metsers gast en knecht.

Of al deze mensen in hun opzet geslaagd zijn weten we niet. Van Pauwel Brands mogen we veronderstellen dat hij goede zaken gedaan heeft, want zijn zoon treffen we later aan in Portugal en Mathias Joostens werkte zich op tot één van de rijkste families van Antwerpen.

2. Te Lier werd in 1538 Joris van Wechele als pastoor ingeschreven.
3. Te Mechelen treffen we onder de poorters twee inwoners van Zoersel, nl. Jan Voet (1469) en Godevaert van der Meere (1490)
4. Te Breda werd Jacob Mertenssone in 1542 poorter.
5. In Diest vinden we in 1762 Jan Baptist de Locht als nieuwe poorter.
6. Tussen de uitwijkelingen moeten we ook Josephus Bogaerts, geboren in Zoersel op

8 januari 1752 en gehuwd met Maria Smits vermelden. In 1774 was hij smid in "Het Hoefijzer". Rond de jaren 1780 week hij uit naar Nederland. Hij was de stamvader van de Nederlandse letterkundige Marie Koenen. (zie foto)

U vindt haar stamboom hieronder in een apart kader.

Canada oefende ook een bijzondere aantrekkingskracht uit op Zoersel. Volgende Zoerselaars zijn naar daar vertrokken:

1. Aimé Bartholomeeusen-Fransen vertrokken in 1919 en hij was in Rigaud bosontginner. Bij zijn terugkeer in 1932 bouwde hij het gekende "Café Canada", dus vandaar de naam. Hij was toen tevens zelfstandig rattenvanger waar hij met de verkoop van de "vellekes" wat bijverdiende.
2. Henri Bartholomeeusen-Van den Bempt (broer van Aimé) vertrokken in 1919 en keerden terug in augustus 1932. Henri was koster in Bedau.
3. Bartholomeesen Madeleine, dochter van Henri vertrok naar Canada na de Tweede Wereldoorlog, nl. in juli 1966. Zij woont nu in Californië in de Verenigde Staten.
4. Van Dijck Frans, zoon van Louis Van Dijck uit de Zandstraat vertrok samen met Madeleine in 1946.

5. Bartholomeeusen Maria, dochter van Emiel Bartholomeeusen en Louwe Van de Vloet, huwde met Luis Goris. Zij openen een maalterij in de Kerkstraat. Enkele jaren later werd de maalterij overgenomen door Jaak Janssens-Aerts en het jonge echtpaar Goris-Bartholomeeusen vertrok in 1951 naar Canada.

6. Jan Verhaegen, geboren op 30 maart 1920, zoon van Alfons Verhaegen en Céline Van Giel, huwde met Elise Oostvogels, geboren te Vlimmeren op 10 december 1921. Zij verlieten hun boerderij op de Graffendonk op 7 april 1954 en gingen een grote boerderij uitbaten in Canada in Clarenceville, Missisqui –Quebec... Een familielid van Celine was in het klooster te Tongerlo en vertrok ook naar een stichting in Canada.

Tot zover de schrijverijen van Pastoor Dox.

STAMBOOM VAN KOENEN Marie

Letterkundige

Geboren te 's Hertogenbosch op 19 januari 1879

Overleden te Maastricht op 11 juli 1959

Gehuwd op 22 februari 1919 met Felix Jean Rutten en gescheiden op 8 april 1929

Dochter van Koenen Mathijs Jacobus en Bogarts Adriana Cornelia en langs moederszijde afkomstig uit Zoersel

1. Bogaerts Joannes -Geentjens Catharina, smid, woont sinds 1696 in "Het Hoefijzer" en heeft 4 kinderen. Overleden op 28 september 1738.
2. Bogaerts Adrianus -Van der Vliet Elisabeth geboren te Zoersel op 11 april 1699 en gestorven op 28 november 1785. Hij is smid in "Het Hoefijzer" sinds 1740 en vanaf 1746 ook eigenaar. Was in 1748/1749 "bedezetter" (bepaalt de belastingen) in Zoersel
3. Bogaerts Cornelius-Josephus-Smits Maria (Westmalle) geboren te Zoersel op 8 januari 1752 als zevende zoon. In 1774 smid in "Het Hoefijzer" en was in 1775/1776 één der drie schepenen te Zoersel. In 1781 komt Jozef Huyben in "Het Hoefijzer". Bogaerts Josephus vertrekt vanuit Zoersel naar Nederland.
4. Bogaerts Adrianus -Brogstrop Margaretha is geboren te Zoersel op 11 oktober 1779 en overleden in 's Hertogenbosch op 30 januari 1852
5. Bogaerts Cornelius is geboren te Breda op 19 november 1812 en overleden te 's Hertogenbosch op 20 juni 1888.
6. Bogaerts Adriana Cornelia-Koenen is geboren te Ginneken op 25 september 1849 en overleden te Maastricht op 20 september 1910.
7. Koenen Marie

2. Het Inventariseren met GXPHEEM

Sinds enkele jaren zijn wij in ons documentatiecentrum (open elke donderdagavond van 20:00 tot 21:30 uur, behalve op feestdagen) gestart met de inventarisatie van ons archief.

Na het nodige zoekwerk naar bruikbare inventarisatieprogramma's moesten wij vaststellen dat er vrij dure en ingewikkelde programma's op de markt waren.

Wij waren dan ook zeer verrast en tevreden toen we kennis maakten met "GXPLIBRARIAN", een inventarisatiesoftware ontwikkeld door Roland DOCLO op maat van heemkundige kringen. Het programma ondersteunt basisregistratie, inventarisatie en ontsluiting. Het laat toe een documentatiecentrum, een museumcollectie en genealogische gegevens te beheren in een relationele context op een cloudserver.

Toen wij die mogelijkheden zagen hebben we ook niet lang getwijfeld om met dit programma van start te gaan. Vandaag wordt deze software ook reeds gebruikt door andere heemkringen, zoals Scilla, De Drie Rozen ('s Gravenwezel), Erfgoedcel Kapelle-op-den Bos, Gilde van Baas Gansendonck en een aantal privécollecties.

Op dit ogenblik zijn meer dan 500.000 items in beheer en in principe zijn alle gegevens voor een breed publiek raadpleegbaar.

Om u een idee te geven welk werk er in deze jaren door de Heemkundige Kring Zoersel verzet is, geven we u navolgend een overzicht van wat en de aantallen die ondertussen in het systeem zijn ondergebracht:

Almanakken 15

Archiefbundels 47

Beeldmateriaal 15

Boeken 2051, waarvan aardrijkskunde 60, architectuur 32, atlassen 9, bibliografie 22, biografie 34, economie 26, fotoboeken 18, genealogie 8, geschiedenis 495, gidsen 81, handleiding 80, heemkunde 93, heraldiek 3, huldeboek 37, jaarboeken 336, kunstboeken 18, liedboeken 43, literatuur 74, naslagwerken 133, religie 92 en toerisme 11

Genealogie 12427, waarvan bidprentjes 11400, afscheidsvieringen 12, rouwbrieven 960, overlijdensberichten 23 en wijdingen 7.

Kaarten 12

Onroerend erfgoed 46

Registers 29

Roerend erfgoed 101, waarvan figuren 17, geschiedenis 32, gilden 6 en toponiemen 42

Tijdschriften 1191, waarvan archeologie 18, cultuur 57, erfgoed 35, folklore 41, geschiedenis 188, heemkunde 538, kunst 27, monumentenzorg 9, naamkunde 12, natuur en milieu 36, religie 15, toerisme 7 en volkskunde 203.

Inventarisatie is slechts maatschappelijk relevant wanneer de opgeslagen gegevens ook ontsloten en geraadpleegd kunnen worden.

Hieronder vindt u een procedure die moet gevolgd worden om de opgeslagen gegevens van ons maar ook van de andere gebruikers te raadplegen met een zoekfunctie. Dit is vooral zeer interessant voor de vele genealogen, heemkundigen en historici, zowel vrijwilligers als professionelen.

Procedure om toegang te krijgen tot de elektronische gegevensbanken van HK Antwerpen Noord.

Klik op volgende link of kopieer hem in uw browser en druk op Enter

<https://gxpheem.be/antigoon/public.php> u krijgt volgend scherm

HEEMKUNDE

HK Antwerpen Noord

Met behulp van deze toepassing krijg je toegang tot de heemkundige data en de verzamelingen van de instellingen/heemkringen die in partnership deze gegevens wensen te delen.

Klik op een van de rubrieken : 'Collecties' voor collectie-gegevens, 'Personalia' voor persoonsgegevens, 'Begraafplaatsen' voor grafgegevens. Je kan geri combinatie van termen), auteur, enz. Je kan uw zoekactie beperken tot een domein (instelling/heemkring) of een bepaald thema of op personen (gene 'Exit'.

Verklaring (Algemene Voorwaarden)

Rechten: Voor alle gegevens die je hier kan raadplegen geldt een copyright. Als gebruiker bevestig je de informatie uit de heemkundige databases(s) en commerciële doeleinden.

Alle redelijke inspanningen worden geleverd om de correctheid van de informatie te verzekeren en om aan de wettelijke bepalingen inzake auteursrecht beheerder (= instelling/heemkring) van de gegevens kan niet aansprakelijk worden gesteld bij eventuele inbreuken op de auteurs- en andere rechten en schade die kan voorkomen uit het gebruik van informatie, afbeeldingen of andere elementen die ter beschikking gesteld worden. Voor links die naar aan op geen enkele manier verantwoordelijkheid gesteld worden voor de inhoud, het gebruik of de producten en diensten die op die sites worden voorgesteld. Indien je meent dat een deelnemende instelling/heemkring ongewild de rechten verbonden aan bepaalde gegevens zou hebben geschonden, gelieve dit met aanduiding van de identificatie (domein/collectie/deelcollectie/itemid) van het bewuste data-element zodat de situatie kan worden rechtgezet. De onderzoek, deze gegevens (of een deel ervan) al dan niet te verwijderen en/of de toegang ertoe te beperken zonder verdere verplichtingen tegenover c die hiervan gebruik maken of gebruik gemaakt hebben.

Privacy - we respecteren uiteraard de vertrouwelijkheid van uw persoonsgegevens en zorgen voor de nodige beveiliging ervan. Informatie omtrent aan worden opgeslagen gedurende een beperkte periode (max 3 maanden). Uw gegevens zullen enkel gebruikt worden voor heemkundige en/of administratieve toepassing stem je toe dat uw gegevens voor deze doeleinden worden opgeslagen en verwerkt.

Bronvermelding: bij elke overname (publicatie, mededeling, enz) van elementen (informatie, afbeeldingen, persoonsgegevens), geheel of gedeeltelijk, is de instelling/heemkring die het origineel beheert en zal de herkomst worden vermeld. Uiteraard mag de overgenomen informatie niet onder een eigen naam worden verspreid.

hkzoersel scilla hk3rozen baasgansendonck	Heemkundige Kring Zoersel Heemkundige Kring Scilla Heemkundige Kring De Drie Rozen Gilde van Baas Gansendonck	Partners jandenissen.jd@hotmail.com scilla.schilde@skynet.be anita.couwels@telenet.be rdocio@gxpconsulting.com
--	--	---

© GXP Consulting GCV - Roland Doclo (rdocio@gxpconsulting.com)

Uw contact :

Vul uw e-mailadres in en klik op **Registreer**.

u krijgt volgend scherm

HK Antwerpen Noord

Registreren (register//)

(velden voorafgegaan door * verplicht invullen aub)

* email :

Naam :

Adres :

Locatie (postcode + plaats) :

Land :

Telefoon (eventueel GSM) :

Organisatie (lid van) :

Ik aanvaard de algemene voorwaarden.

Uw e-mailadres zal reeds ingevuld zijn. Vul eventueel ook andere informatie in, klik het vakje **Ik aanvaard de algemene voorwaarden** aan en klik **Registreren**. u krijgt volgend scherm

Zoeken Items

Zoeken in de collecties (zoek op basis van een term).

Zoeken Personen

Zoeken naar personen (genealogische opzoeking op een naam)

Beeldbank

Zoeken in de beeldbestanden (zoek in de beeldbank op basis van een term).

Collecties

Browse collectiegegevens per thema (domein/collectie/deelcollectie)

Personalia

Browse persoonsgegevens per domein/persoon (alfabetisch)

Begraafplaatsen

Browse begraafplaatsen/graven (locaties).

Exit

Klik bijvoorbeeld op **Zoeken Personen** u

krijgt volgend scherm

HEEMKUNDE

Collecties Personalia Begraafplaatsen Zoeken Items Zoeken Personen
Beeldbank Exit

Genealogische opzoeking

Je kan zoeken op naam (of delen van een naam). Partiele namen zijn mogelijk. Naamdelen worden gescheiden door een comma. Voorbeeld: 'Jansen, Peters' betekent dat men zoekt op het voorkomen van de beide delen, namelijk de naam 'Jansen' + de naam 'Peters'. Iem met zoeken op voornaam (voorbeeld: 'Pieter, Jan' betekent dat gezocht wordt op de combinatie van 'Pieter' + 'Jan') In het zoekresultaat worden enkel items opgenomen uit de persoonsgebonden collecties ('Personalia', 'Genealogie', 'Funerair Erfgoed', 'Akten' enz).
Indien gewenst kan je de zoektocht beperken tot een bepaald domein (= vereniging/heemkring) of tot een bepaalde collectie. Het zoekresultaat wordt gesorteerd op naam.

Domein / Collectie :
erfgoedcel-kapelle-bos
hk3rozen
hkzoersel
schilde

Personalia (68934)
Genealogie (49760)
Funerair Erfgoed (1878)
Akten (129)

Familiennaam :
Voornaam :

Zoeken

Kies een **Domein** en **Collectie**

Vul een **Familiennaam** en eventueel een **Voornaam** in en klik op **Zoeken**.

U krijgt dan een scherm met het resultaat van uw zoekopdracht.

U kan ook zoeken met **Zoeken Items** en **Beeldbank**.

3. Oproep om Zoersel mee in beeld te brengen

Of het waar is dat beelden meer spreken dan woorden, laat ik in het midden. Wel waar is dat een beeld het verleden voor altijd vasthoudt. Hoe vaak hoor je zeggen: “ik herken mijn eigen dorp, mijn eigen straat niet meer!”.

In de zo snel veranderende wereld, waar huizen plaats maken voor appartementen, waar herenhuizen met erfgoedwaarde afgebroken en vervangen worden door meergezinswoningen, waar oude dorpsstraten ingepalmd worden door monotone gevels van nieuwe blokken, kunnen de herinneringen aan het oude slechts overleven als er beelden van bestaan.

Een pleidooi voeren om alles bij het oude te houden, doen we zeker niet. Waar we wel voor pleiten, is de verandering in beeld te brengen. Daaraan kan iedereen meewerken.

Een belangrijke bron van beeldmateriaal is te vinden op de website van de Heemkundige Kring Zoersel.

Er zijn ook mogelijkheden om zelf foto's op internet in te brengen. Een aantal websites geven de mogelijkheid om beelden te uploaden en openbaar ter beschikking te stellen. Flickr.com is daarvan de populairste en het aanbod daarvan is zo divers dat zowel gebouwen, landschappen als kleinschalige gebeurtenissen erop te vinden zijn.

In de context van onze Heemkundige Kring willen we een andere website voorstellen waar erfgoedwaarde en culturele aspecten een meer beperkte, maar zeer waardevolle betekenis hebben: wikimedia.commons.

Op Wikimedia.commons kan men in de zoekterm 'Zoersel' reeds een paar honderd foto's over Zoersel downloaden en bovendien vrij gebruiken.

Om zelf foto's te uploaden dien je wel eerst een account te hebben en zoniet er dan een te maken. Om dit te doen vind je op het homescherm in de linker kolom onder "participate" de aanklikterm "create account". Eens dat gebeurd is, kan je beginnen met foto's te uploaden.

Waarvoor wij jullie medewerking vragen is het volgende. Wordt er in de buurt een huis afgebroken of gerenoveerd, kan men daarvan een foto maken met bijschrift, eventueel een foto voor en één na de ingreep. Ook landschappelijke toestanden kan men vastleggen op foto.

Op die manier kunnen we meehelpen om te verhinderen dat van verdwenen gebouwen of landschappen geen fotomateriaal bewaard wordt.

4. Een oude Kempische zegswijze

Een oud gezegde dat verband houdt met de molenaar en het malen van graan is het gezegde "**de gang met de gewrongen zak**".

Wanneer vroeger een boer te weinig graan had geoogst, en wanneer zijn kleine voorraad al gemalen, opgegeten of verbruikt was nog voor de nieuwe oogst was gerijpt, was hij verplicht met "de gewrongen (ledigen) zak" naar de molenaar te gaan, om van deze op krediet wat meel te krijgen. Later als dan de nieuwe oogst binnen gehaald zou zijn, zou hij in ruil, een zekere hoeveelheid graan leveren aan de molenaar.

De boeren beschouwden echter zulke ontlening als iets onterends. Hij die met "de gewrongen zak" naar de molenaar moest gaan bekende hierdoor dat zijn zaken er niet al te schitterend voorstonden. Spoedig was hij dan in de kleine dorpsgemeenschappen door iedereen gekend en werd met de vinger nagewezen.

Wanneer hij dan later zich soms 's zondags na de hoogmis in de dorpskerk liet zien, zich in het gesprek mengde of een kaartje mee wou leggen, maar zijn snater na enkele "exports" wat te veel roerde, werd hem al gauw de mond gesnoerd met de vraag: "Wat hoorden we vertellen? Zijt gij dan ook met de gewrongen zak aan 't gaan?"

Deed later een van zijn dikwijls vele kinderen een tamelijk voordelige partij op bij een huwelijk, dan fluisterden de jaloerse burens: Herinnert gij u nog dat de vader destijds met de gewrongen zak moest gaan?

Geen wonder dat zo'n feit de betrokkene schuw en achterdochtig maakte en hij slechts in de uiterste nood tot deze noodlottige stap overging. Moest hij dan toch uiteindelijk gedwongen dit besluit uitvoeren dan begaf hij zich langs alle mogelijke kleine paadjes, liefst dan nog in de stikdonkere avond, naar de molenaar om zijn nood te klagen. Maar toch bleek dikwijls al gauw, dat alle genomen voorzorgsmaatregelen nutteloos geweest waren en dat hij snel door iedereen gekend was, zodat hij, die met "de gewrongen zak" ging, zich gebrandmerkt voelde.

Uit de geschriften van Louis Peeters en Jan Bolckmans

5. De Gasthuiszusters en de Gasthuishoeve in Halle

De gasthuiszusters werden in de 10^e eeuw gesticht te Antwerpen in de Pelgrimstraat nabij "Onze Lieve-Vrouw op 't stoxken". Het werd het Onze-Lieve-Vrouwgasthuis genoemd.

In 1238 schenkt Hendrik II, Hertog van Brabant, twee bunders grond, buiten de stad gelegen, aan de grote gracht en de vuil rui, aan de zusters.

Daar werd het Sint-Elisabethgasthuis gebouwd.

In 1240 trad Hendrik II in het huwelijk met Sofia, dochter van Lodewijk van Thüringen en Elisabeth van Hongarije. Elisabeth werd in 1207 in Presburg in Hongarije geboren en was de dochter van Andreas, Koning van Hongarije. De landgravin deelde dagelijks voedsel uit aan de armen. Sofia volgde hierin de voetsporen van haar moeder door zich aan liefdadige werken toe te wijden. Bij de heiligverklaring van Elisabeth in 1235 werd de naam Onze-Lieve-Vrouwgasthuis veranderd in Sint-Elisabethgasthuis.

De toewijding en opoffering van de zusters maakte zo'n diepe indruk, dat in de 13^e en 14^e eeuw edelen, prinses en rijke Antwerpse burgers en families wedijverden om het gasthuis met giften en stichtingen te verrijken.

In de 14^e/15^e eeuw bezaten de zusters "op de'n buiten" 14 grote boerderijen om in de behoeften van het gasthuis te voorzien. Hieronder waren bijvoorbeeld "de melkerij" in het Peerdsbos en "de gasthuishoeve" te Halle.

De huidige eigenaar is nog steeds het OCMW van Antwerpen.

Een beetje geschiedenis leert ons hoe dit komt.

De gasthuiszusters zijn niet van grote beproevingen gespaard gebleven. In 1438/1439 brak de pest uit in Antwerpen, waaraan ook de zusters, op één na, bezweken.

Nadien doorstaan zij de godsdienstoorlogen in de 16e eeuw en in 1581 plunderden de Calvinisten hun klooster. De zusters moesten hun habijt neerleggen, doch mochten de dienst op de ziekenzalen van het gasthuis voortzetten. In 1585 veroverde de Hertog van Parma Antwerpen. Het gasthuis bevond zich op dat ogenblik in een ellendige toestand. In de stad bleven alleen nog de gebouwen over en op den buiten waren vele pachthoeven verwoest en afgebrand. Er bleef de gasthuiszusters niets anders over dan te gaan aankloppen bij het stadsbestuur om aalmoezen en middelen voor de behoeftige zieken af te smeken. Het stadsbestuur ging hier graag op in. We zien hier een eerste wereldlijke tussenkomst in het werk van de zusters.

Het grootste onheil gebeurde echter toen de Fransen in 1789 Antwerpen veroverden en op 8 juni 1803 werden de zusters zonder kleren en huisraad op straat gezet. Het werk in het gasthuis werd verder uitgevoerd door aalmoezeniers en lekenbroeders. Op 17 augustus 1824 werden de zusters, die nog steeds verspreid op private adressen in Antwerpen verbleven, in hun vroegere werk hersteld. Zij zouden echter het Sint-Elisabethgasthuis niet terug als eigenaressen, maar dienaressen binnentreden. Het beheer en bestuur bleef behoren aan de "senaat van Antwerpen", dus het stadsbestuur. Bij de inrichting van bestuurlijk België na 1830 kwamen dus al deze eigendommen toe aan de Commissie van Openbare Onderstand, de voorloper van het huidige OCMW.

In de Heideweg (thans nr. 57) bevond zich één van de pachthoeves van het Sint-Elisabethgasthuis. Een eerste pachtovereenkomst is terug te vinden in het archief van het OCMW van Antwerpen (Felixarchief) en dateert van 1495. Dus we mogen met stellige zekerheid zeggen dat deze hoeve minstens een 500 jaar oude geschiedenis heeft. Dit wil echter niet zeggen dat het huidige gebouw ook 500 jaar oud zou zijn. In de archieven van het kadaster wordt de hoeve in de 19de eeuw geregistreerd als "verbrande hoeve", in eigendom van het Burgerlijk Gasthuis van Antwerpen.

In 1887 registreerde het kadaster een totale heropbouw, waarbij twee haaks op elkaar staande volumes worden vervangen door twee parallelle gebouwen: het huidige boerenhuis met geïncorporeerde stallen en ten westen ervan de schuur.

In de tweede helft van de 20ste eeuw verbouwt men de hoeve meermaals, waarbij zowel aan schuur als huis lage aanbouwen onder lessenaarsdaken worden toegevoegd.

Oude handvormstenen zijn onderaan in de huidige gevels nog overwegend aanwezig.

Met machinesteen werden latere verbouwingen gedaan en op het dak liggen deels oude Boomse pannen en deels "verbeterde" pannen. De twee grote schuurdeuren zijn dichtgemetseld. De open haard met oude haardbalk is nog aanwezig, doch door metselwerk verstopt. Na een overgang via een nieuwe stal komen we in een vrij oude schuur waar de "stropoppen" nog tussen de pannen zitten en er bevindt zich een lemen vloer in. In het gebinte zijn herstellingen aangebracht met nieuw machinaal houtwerk. Ondanks minder gelukkige verbouwingen en aanbouwen bewaarde de hoeve haar originele aanblik waarbij vooral het opmerkelijke volume van de schuur opvalt.

De hoevegebouwen zijn dicht bij de straat ingeplant, op een groot onverhard langwerpige erf met achterliggende weide. Het boerenhuis is ingeplant haaks op de straat en telt één

bouwlaag en een viertal traveeën onder pannen zadeldak. He is opgetrokken in verankerd metselwerk, vooral in kruisverband, met segmentbogige muuropeningen en beluikte vensters. Ten noorden aansluitend een stal met een zadeldak met aansluitende nokhoogte, rechthoekige muuropeningen en bakstenen vloeren.

Ten westen de langschoor. Het is een breed gebouw onder een hoog afgewolfd pannen zadeldak, wat de hoeve een bijzonder cachet geeft. Rode bakstenen muren in grote afgeknotte puntgevels, een rechthoekige poortopening en drie luchtgaten in de top. Het houten gebinte is gekenmerkt, de vloeren zijn in baksteen. Er zijn met hout afgescheiden stalruimtes.

In de periode van 1495 tot 2008 vinden we niet minder dan 30 pachters, waarvan de namen bijna allemaal gekend zijn. Hierbij vinden we ook vooraanstaande Hallenaars (schepenen) en dikwijls wordt er opgevolgd binnen éénzelfde familie. In de periode 1625-1653 zien we Jan Bervoets en Digna Van Wesenbeeck als pachters. Eén van de Bervoetsen, namelijk Gabriel en ook schepen - hij ligt begraven in het kerkportaalwoonde op de Heilige Geesthoeve van Broechem die gelegen was tegenover de Sint-Jozefskapel op Liefkenshoek.

De laatste pachters van de Gasthuishoeve waren de familie Van Laerhoven-Van De Vijver.

Verschillende jaren stond deze historische boerderij leeg en stond zij erg te verkommeren.

We vermoeden dat dit doelbewust gebeurde toen ons ter ore kwam dat de eigenaars, het OCMW van Antwerpen de hoeve wou slopen en de gronden, welke bouwgronden zijn, in zes percelen zou verkopen.

Dit konden we niet zomaar laten gebeuren!

Als eerste actie hebben we dan in 2011 in de werkgroep Erfgoed en Patrimonium (Cultuurraad) een uitvoerig historisch verantwoord dossier opgesteld om de meer dan 500 jaar oude hoeve te laten opnemen in de VIOE-lijst van waardevolle gebouwen.

Eind 2012 werd ze dan definitief mee opgenomen in de inventaris Bouwkundig Erfgoed in Vlaanderen. Dit betekende wel geen klassering, maar de eigenaar zou toch bij eventuele acties aan een aantal voorwaarden moeten voldoen.

Niettegenstaande dat geïnteresseerde Hallenaars het gebouw wilden kopen, laat de eigenaar het bewust verder verkrotten.

Begin 2013 vroeg het OCMW van Antwerpen bij de gemeente Zoersel dan toch een verkavelingsvergunning voor zes percelen bouwgrond aan. Dit impliceerde dat wanneer deze aanvraag zou goedgekeurd worden, ook aan de gemeente snel een sloopvergunning zou gevraagd worden.

Op 2 mei 2013 dienden we als Heemkundige Kring Zoersel een uitgebreid bezwaarschrift in, waarbij we de eigenaars voorstelden hun aanvraag te wijzigen. Wij konden akkoord gaan met een bouwgrond links en één rechts van de boerderij, maar op de vier overige bouwgronden de boerderij als gebouw te behouden en als zodanig te verkopen.

De oorspronkelijke verkavelingsvergunning werd geweigerd en het OCMW van Antwerpen aanvaardde uiteindelijk het tweede voorstel.

De hoeve zelf werd nadien aangekocht door de jonge familie Wannes Wyffels Hanne Bellekens (zoon van Dokter Patrick Wyffels). Het gebouw is ondertussen prachtig gerestaureerd.

Historische overwegingen hebben het in dit geval mits de nodige overredingskracht en interesse gehaald.

Prachtige renovatie van bouwkundig erfgoed

Wannes Wijffels en Hanne Bellekens gaven het architectenteam KOMAAN!architecten uit Berchem de opdracht hun aangekochte “Gasthuishoeve” in Halle Zoersel te renoveren. Deze architecten toonden andermaal aan wat de mogelijkheden zijn van dergelijk project.

In de website van KOMAAN!architecten lezen we het volgende:

Door één heldere architectonische ingreep wordt de potentie van de vervallen hoeve als toekomstige eengezinswoning blootgelegd. Er wordt letterlijk een hap uit het bouwvolume gehaald zodat een patio ontstaat. Deze patio trekt licht tot diep in de woning en maakt een nieuwe grens tussen binnen- en buitenklimaat zonder dat het karakter van de oorspronkelijke hoevetypologie verloren gaat. Verder ontstaat door deze ingreep een meer functionele zonering binnen de leefruimte zonder dat de ruimtelijke continuïteit verloren gaat.

Binnenin wordt een deel van de vloer op de eerste verdieping weggehaald zodat de imposante spantconstructie mee de scenografie van de leefruimte bepaalt.

Alle bestaande gevelperforaties bleven behouden.

Meer info kan je uiteraard vinden op de website van KOMAAN!architecten.

We geven u nog volgend fotomateriaal mee om het geheel aanschouwelijk te maken:

-foto voor de renovatie

-foto's van de patio

-foto van de spantenstructuur en de lichtinval

-foto's van de ontwerpstructuur zonder en met dak.

Op hun website maken we ook kennis met hun tientallen projecten, waaronder de verbouwing van het gemeentehuis te Grobbendonk, de uitkijktoren op de Kalmthoutse Heide en het ontwerp voor een podiumzaaltje met cafetaria bij de Villa Mackey te Halle Zoersel.

We lazen ook in de zaterdagbijlage NINA van het Laatste Nieuws van 30 maart 2020 het gerelateerd artikel: "Binnen kijken bij Wannes en Hanne die een boerderij ontoverden tot een prachtige familiewoning".

Zeer spoedig wordt ook de restauratie van de schuur aangevat.

Foto Coffeeklatch

6. Recht van Antwoord

We kregen eerst telefonisch en nadien een schriftelijke reactie op het artikel over het boshuisje in onze weetjes 2 vanwege her Agentschap Natuur en Bos (ANB).

Hun patrimoniumbeheerder was het met onze gepubliceerde tekst helemaal niet eens en wenste hierover zijn versie van de feiten te geven.

Wij hebben hem dan ook een “Recht van Antwoord” aangeboden wat we hierna publiceren.

Na lezing stelden we vast dat we hieruit toch weer wat kunnen bijleren:

RECHT VAN ANTWOORD

“In uw artikel rond de verkoop van Het Boshuisje uit ‘Weetjes en Ditjes en Datjes nr.2’ schetst u een beeld van de verkoopprocedure en de rol die wij als ANB daarin volgens u gespeeld hebben. De tekst bevat helaas verschillende onwaarheden, wellicht heeft u zich gebaseerd op foutieve bronnen. Vandaar onze nood om het verhaal correct weer te geven.

In het voorjaar van 2017 ging het gerucht de ronde dat de eigenaars van Het Boshuisje en aanpalende gronden overwogen om bepaalde delen eventueel te verkopen. Alle belanghebbende partijen kwamen reeds op 27 april 2017 samen in het administratief centrum van Zoersel; gemeentebestuur, Kempens Landschap, Agentschap voor Natuur en Bos, Vrienden van het Zoerselbos, Agentschap Onroerend Erfgoed,... Daar werd afgesproken dat wat betreft Het Boshuisje de gemeente Zoersel tezamen met Kempens Landschap contact zouden opnemen met de eigenaars en zouden trachten Het Boshuisje te verwerven. Indien de eigenaars gronden zouden verkopen, zou dat materie voor het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) zijn.

De eigenaars van Het Boshuisje besloten uiteindelijk om niet te verkopen aan de gemeente Zoersel en Kempens Landschap, maar aan Drankenhandel De Kroon uit Vorselaar. Overigens voor een bedrag dat lager was dan wat door de gemeente en Kempens Landschap aan de eigenaars werd voorgesteld. Bij elke onderhandeling blijft het finaal de eigenaar die beslist of, aan wie en voor welk bedrag hij verkoopt.

Het ANB heeft in het Zoerselbos een recht van voorkoop volgens het decreet op het Natuurbehoud. Dat betekent dat zij in de plaats kan treden van een koper. Onder bepaalde voorwaarden wel te verstaan. De budgetten voor dat recht van voorkoop dienen volledig ingezet te worden ten behoeve van de rechtstreekse realisatie van Europese natuurdoelstellingen die op het gebied liggen. Het aankopen van een hoeve met een handelshuur van taverne behoort nooit tot de mogelijkheden van dat recht van voorkoop. Dat is ook zo ten allen tijde aan de andere belanghebbenden gecommuniceerd, het recht van voorkoop laten spelen als vangnet voor de aankoop van een taverne kon eenvoudig niet.

U verwijst naar taverne Den Eik in Laakdal, maar de uitgangssituatie verschilde daar volledig. In 2004 kocht de Vlaamse Landmaatschappij er het domein De Merode met een oppervlakte van 1500 hectare, en verkocht vervolgens delen door aan belanghebbende partners. Taverne De Eik werd in 2006 verkocht aan Kempens Landschap en fungeert sindsdien als onthaalpoort voor het gebied. Dat is dan ook de reden dat de gemeente tezamen met Kempens Landschap voor Het Boshuisje zouden trachten gaan, Kempens Landschap had met De Eik en andere sites de gepaste ervaring om ook Het Boshuisje in combinatie met het bezoekerscentrum om te vormen tot een multifunctionele toegangspoort tot het Zoerselbos. Niet alleen kunnen wij als ANB geen taverne in uitbating aankopen, ook gronden doorverkopen behoort niet tot onze mogelijkheden.

Ook de vergelijking die u maakt met de hoeve Sjauwel gaat niet op. Die werd al jaren sterk verwaarloosd en ge vandaliseerd en verkeerde in erbarmelijke staat. Het ANB kocht de bouwval met de reguliere aankoopbudgetten aan, niet via het recht van voorkoop, om de site vervolgens te saneren. Hetzelfde deden we enkele jaren daarvoor al met de ruïne van Sjauwel-Heizicht aan de overzijde van de E34. Het Boshuisje is beschermd als monument. Een afbraaktraject zoals bij de hoeve Sjauwel was daarom uiteraard al helemaal uitgesloten.

In het ideale scenario had de toekomst van Het Boshuisje er anders uit kunnen zien, maar elk traject kent zijn onvoorspelbaarheden en beperkingen, hoe spijtig ook. Een correcte weergave van de feiten echter draagt dan zeker bij aan een goede verstandhouding en een verder constructief samenwerken tussen de betrokkenen.

Als Agentschap voor Natuur en Bos blijven we continu het Zoerselbos en andere natuurgebieden in Zoersel en de rest van Vlaanderen verder uitbouwen, binnen de middelen en mogelijkheden die we ter beschikking hebben en graag samen met partners. “

Pieter Seeuws
patrimoniumbeheerder

Vlaamse Overheid
AGENTSCHAP NATUUR & BOS
Lange Kievitstraat 111-113 bus 63, 2018 Antwerpen
T 03 224 62 77, M 0491/92.47.09
E pieter.seeuws@vlaanderen.be

7. Pachters van de Gasthuishoeve te Halle

0 PACHTERS VAN DE GASTHUISHOEVE te HALLE				
			info Dirk Verelst, OCMW Antwerpen	
nr	PERIODE van	tot	PACHTERS	opmerkingen/aantekeningen
1	1495	1501	Adriaan Marissens en Kathelijne Wijns	Halle telde toen slechts 48 huizen
2	1501	?	Cornelis Marissens	kroniekschrijvers vermelden dat in deze periode Halle niet meer bewoond was. Toch vinden we deze pachter.
3	?	1564	Jan Marissens	
4	1564	1585	Cornelis Marissens	zelfde opmerking als 2
5	1585	1589	Peter Heufkens	
6	1589	1608	Peeter Van De Velde en/of Jan Nouts	In deze periode waren het in Halle zeer woelige tijden. De rentmeester schreef in zijn annalen: "Een hoeve daer aff de huysingen al affgebroken ende vernielt zijn". In de zrcnieven vindt men dat de hoeve toebehoort aan "rijcken Gasthuysse van Antwerpen".
7	1609	1625	Peeter van Wesenbeeck	Hij pachte de hoeve voor 50 gulden, 10 veertelen rogge, tien veertelen gerst, een half veertel rontsaet en twee voeders stro per jaar.
8	1625	1653	Jan Bervoets en Digna Van Wesenbeeck	De familie Bervoets was één van de meest (invoed)rijke families in Halle. Gabriel Bervoets (1620-1701), schepen, heeft een grafsteen in het kerkportaal. Hij woonde op de H.Geesthoeve van Broechem, tegenover de Sint Jozefskapel op Liefkenshoek
9	1653	?	Peeter Bervoets	
10	?	1671	de zoon van Peeter Bervoets	
11	1671	1683	Peeter Bervoets	
12	1683	1689	Maria, weduwe van Peeter Bervoets en haar schoonzoon Jan de Smit gehuwd met haar dochter Digna Bervoets	
13	1689	1709	Jan Van Bijlen	
14	1709	1713	Melchior Pullemans	Vertrekt wegen financiële problemen met de noorderzon.
15	1713	1722	Cornelis de Smit	
16	1722	1727	Adriaen de Smit	
17	1727	1770	Jan Jacobs	samen met zijn schoonzoon Jan of Jozef Pauwels
18	1770	1807	?	pachters onbekend
19	1807	1840	Guillelmus Oorts	
20	1840	1849	Joannes Baptista Van den Sande	
21	1849	1862	Franciscus Verdaet	Hij was schepen te Halle en gaf ontslag in 1862. Toes stopte ook zijn contract als pachter.
22	1862	1876	Cornelis Michielsens	
23	1876	1889	Josephus de Ridder	
24	1889	1910	Joannes Petrus Stuyts	Zijn pacht werd verhoogd als gevolg van uitgevoerde werken aan de gebouwen.
25	1910	1920	Peeter Stuyts	
26	1920	1929	Jan Peeters	
27	1929	1947	Jos van de Cloot	
28	1947	1965	Lodewijk van de Cloot	
29	1965	2008	familie Van Laerhoven-Van de Weyer	
30	2015	heden	familie Wyffels-Bellekens	Volledige restauratie en nieuwe eigenaars

8. Archeologie te Zoersel – Henri Verbeeck 20200331

A. Inleiding – algemene info

Archeologie.

Archeologie heeft alles te maken met de mens. Het is de studie van de materiële resten die de mens in de bodem heeft achtergelaten.

Bij de herinrichting van het heemhuisje in 2003, werd een wand voorzien met de stafkaart van de gemeente Zoersel met daarop een visualisering van de archeologische vondsten in en rond de gemeente. Hieruit bleek dat naast enkele meldingen van losse vondsten in de deelgemeente Halle, er in Zoersel nog niets was gevonden. Zoersel was een blanco vlek tussen een ganse reeks rijke vindplaatsen in de ons omliggende gemeenten zoals o.a. in Rijkevorsel, Grobbendonk, Zandhoven, Brecht, ... om maar de belangrijkste te noemen. Gelukkig is daar sinds 2009 een belangrijke kentering in gekomen.

B. Vondsten in Zoersel

2009 – De houtskoolmeilers te Zoersel - Zoerselbos

Dit onderzoek werd uitgeschreven door RO-Vlaanderen en had tot doel 'Een archeologische evaluatie en waardering van de houtskoolmeilers in het Zoerselbos' te maken. Het project werd uitgevoerd door het Instituut voor Natuur & Bosbeheer en omvatte twee belangrijke onderzoekstappes.

Vooreerst werden via het digitaal hoogtemodel Vlaanderen (DHM) op het terrein anomalieën opgespoord. Het gevolg was de lokalisatie van 49 meilers.

Vervolgens werd meiler 36 door de Vrije Universiteit van Brussel onder leiding van Sara Adriaenssens archeologisch opgegraven. Deze meiler lag langs de Hutheiweg, bezat een te verwachten circulaire structuur en was nog als een kleine heuvel duidelijk waarneembare in het landschap. Dankzij de kwadrantenmethode waarbij de meiler kruiselings in vier delen werd opgedeeld waarvan slechts twee tegenover elkaar gelegen delen werden uitgegraven (fig. 1), trachtte men voldoende inzicht te verkrijgen in zowel de horizontale als de verticale stratigrafie, in de hoop de structuur en de opbouw van de meiler te kunnen begrijpen. Onder een 5 cm dikke humuslaag verscheen een 30 cm dik pakket assen en houtskoolresten. Hierin bevonden zich ook enkele wandscherven, vermoedelijk van een kruik uit de 14de of 15de eeuw. De diameter van de veronderstelde houtstapel en de meiler bedraagt 3,45 meter. Hij behoorde tot het type *Platzmeiler* (fig. 2). Hierbij werden er rond een centrale verticale paal systematisch houten takken gestapeld. De aldus ontstane kegelvormige houtmijt werd afgedekt met varens, stro en mos en afgesloten met aarde. Na ongeveer 1 week is het verkolingsproces afgelopen en kan de houtskool gerecupereerd worden. Voor de opbouw van de houtmijt werd bijna uitsluitend elzenhout gebruikt. De 14C-datering uitgevoerd op de houtskoolresten wees op een gebruik van deze meiler tussen 1420 en 1480 na Chr.

Fig. 1: meiler 36 tijdens het onderzoek. Foto H. Verbeeck.

Fig. 2: het uithalen van een meiler. Foto uit Goblet D'Alviella (1930).

Bibliografie:

- Adriaenssens S. & Tys D., 2009, Zoerselbos, *archeologische prospectie van een houtskoolmeiler*, VUB, SKAR- Rapport 3, Brussel.
- Boeren I., Adriaenssens S., De Keersmaeker L., Tys D. & Vandekerckhove K., 2009, *Een archeologische evaluatie en waardering van houtskoolmeilers in het Zoerselbos (Zoersel, Provincie Antwerpen)*, Rapport INBO R.2009.

2011 - Urnengrafveld te Zoersel - Graffendonk.

Met het oog op het optrekken van meerdere appartementsgebouwen op de hoogte tegenover het Lindepaviljoen te Zoersel had, conform de huidige wetgeving, voorafgaand een archeologisch onderzoek plaats. Dit onderzoek werd uitgevoerd door het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo uit Bornem en resulteerde in sporen vanaf de midden-bronstijd (circa 1750 v. Chr.) tot de moderne tijden (fig. 3).

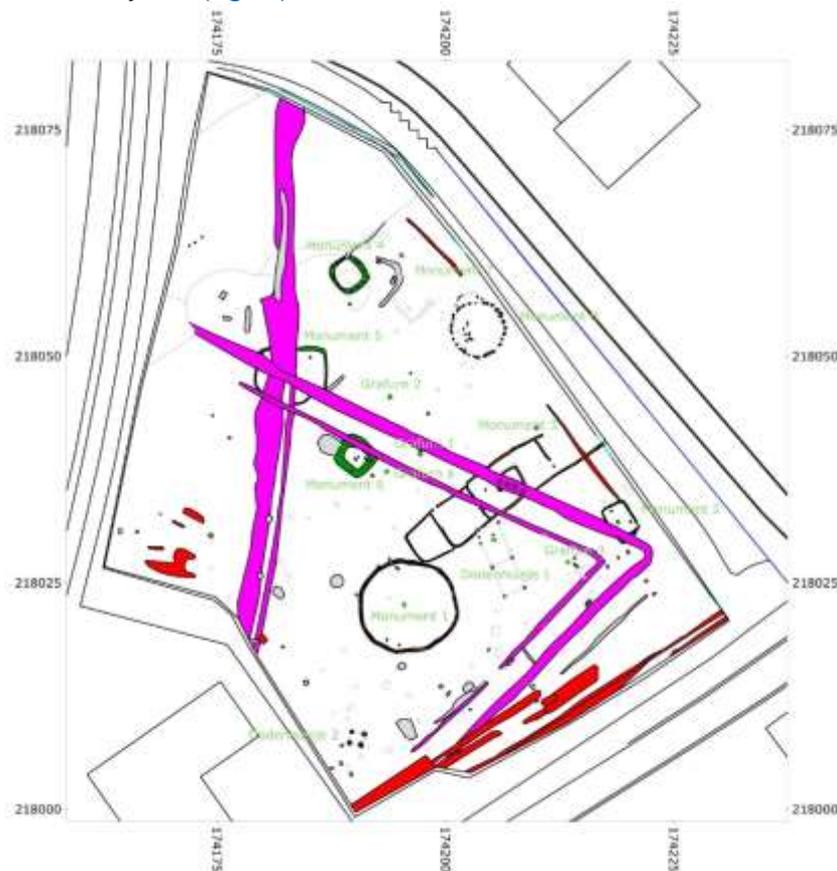

Fig. 3: Gefaseerd grondplan (donkergroen: metaaltijden, groen: ijzertijd, paars: middeleeuwen, rood: nieuwe en nieuwste tijd, lichtgrijs: onbepaalde datering). © All-Archeo.

Sporen uit de metaaltijden:

Uit de midden bronstijd en de vroege ijzertijd (circa 1750 tot 500/450 v. Chr.) vond men een urnengrafveld bestaande uit acht grafmonumenten, zeven urnen en mogelijk 2 zogenaamde dodenhuisjes. Het was in deze periode de gewoonte om te afgestorvene te verbranden en de crematieresten in een urn te deponeren. De urn plaatste men in een graf dat meestal omwille van de zichtbaarheid van een monument werd voorzien.

Een vijftal types grafmonumenten zijn aangetroffen.

Vooreerst de cirkelvormige grafmonumenten, al dan niet voorzien van een greppelstructuur (monument 1) (fig. 4), maar steeds met een afbakening van paaltjes (monument 8).

Fig. 4: Monument 1 met een diameter van circa 10 m. © All-Archeo.

Centraal binnen de kringgreppelstructuur bevond zich de urn met daarin de menselijke resten (fig. 5). Vervolgens de vierkante en rechthoekige greppelstructuren (monument 2, 4, 5, 6 en 7), en eenmaal zelfs een aaneenschakeling van dergelijke structuren (monument 3).

Daarnaast werden er ook nog enkele urnen gevonden, die zonder de aanwezigheid van een duidelijk grafmonument in een kuil waren ingegraven (fig. 6).

Fig. 5: gerestaureerde urn uit grafmonument 1. Fig. 6: urngraf. © All-Archeo.

In totaal werden 7 grafurnen gevonden waarvan 3 kunnen gerelateerd worden aan een grafmonument. De 7 urnen bevatten uitsluitend menselijk botmateriaal en omvatten vermoedelijk telkens de resten van 1 persoon. Bij 5 van de 7 individuen kan een geslacht worden bepaald.

Vermoedelijk gaat het om 2 vrouwen en 3 mannen.

In de nabijheid van de graven trof men ook enkele meerpalige constructies aan die als 'dodenhuisjes' kunnen geïnterpreteerd worden (dodenhuisje 1 en 2).

Middeleeuwse sporen.

Tot de middeleeuwse bewoningsporen behoren een noord-zuid lopende greppelstructuur evenals twee parallelle greppels die een areaal lijken af te bakenen. De afstand tussen de twee greppels bedraagt circa 2 m. Er werden geen gerelateerde woonstructuren aangetroffen. Dankzij het aardewerk uit een van deze greppels dateren deze sporen tussen de 10de en 13de eeuw.

De sporen uit de nieuwe en nieuwste tijd zijn eerder beperkt. Het gaat om ploeg- of spitsporen en enkele kuilen en situeren zich vooral in het westen van het onderzoeksterrein. Recente greppels van de huidige nutsvoorzieningen bevinden zich in het oosten langsheen de Salphensebaan.

Bibliografie:

- Bruggeman & Reyns, 2012, *Archeologische opgraving Zoersel, Oostmalle baan – Graffendonk*, Rapporten All-Archeo bvba 060, Bornem.

2013 – bewoningssporen uit metaaltijden en middeleeuwen te Zoersel-Dorpscentrum

Voorafgaand aan de bouw van een nieuwe bibliotheek en wooneenheden in het dorpscentrum van de gemeente Zoersel had een archeologisch onderzoek plaats. Dit onderzoek werd uitgevoerd door het archeologisch onderzoeksbureau BAAC Vlaanderen uit Bassevelde. Het resultaat waren bewoningssporen uit de ijzertijd en de volle middeleeuwen almede een merkwaardige vondst gerelateerd aan Wereldoorlog II (fig. 7).

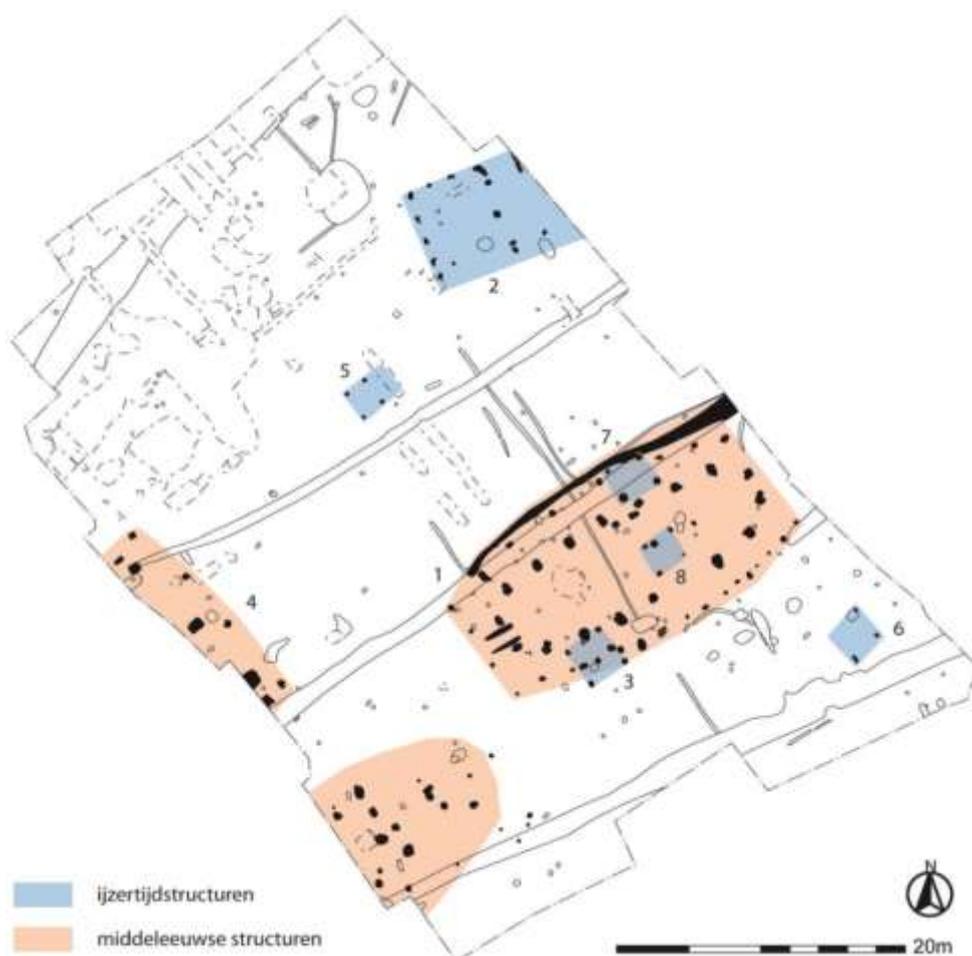

Fig. 7: algemeen opgravingsplan met aanduiding van de ijzertijd- en de middeleeuwse structuren. © Baak Vlaanderen.

Structuren uit de ijzertijd

Tijdens dit onderzoek zijn uit de ijzertijd meerdere gebouwstructuren en een waterput met verschillende fasen gevonden. De belangrijkste structuur is de helft van een woonstalhuis, type Haps, dat uit de midden-late ijzertijd dateert (fig. 7: structuur 2). Het bestaat uit een vrij goed bewaarde wandpalenrij zowel in de noordelijke lange wand als in de westelijke kopse kant. De zuidelijke lange wand is nauwelijks bewaard. Beide ingangspartijen zijn herkend. Ter hoogte van de ingangspartij, in lijn met één van de zijden, is een middenstaander aangetroffen waardoor een tweeschepige binnenindeling ontstaat. De plattegrond heeft een breedte van 6,5 m. en een gekende lengte van 6,75 m. De ingangspartijen zijn 2,2 m breed. Het totale gebouw moet naar analogie met andere gekende plattegronden ongeveer 15,6 m lang zijn geweest.

Eveneens uit de ijzertijd dateren 3 vierpostenspiekers en mogelijk ook nog een zevenpalig bijgebouw en nog een bijgebouw met vier à zes palen. De vierpostenspiekers hebben een afmeting van 2,6 bij 2,1 m (fig. 7: structuur 7) en 2,2 bij 2,1 m (figuur 7: structuur 8). Alhoewel van de derde kleine structuur slechts drie paalkuilen werden aangetroffen kan ook deze als een vierpostenspieker van 2,3 bij 2,2 m geïnterpreteerd worden (figuur 7: structuur 6). Het zevenpalig vierkante bijgebouw bestaat uit vier paalkuilen die duidelijk de hoofdstructuur opmaken en heeft als zijde circa 2,75 m. In de helft van 3 zijden werd nog een paalkuil aangetroffen (fig. 7: structuur 3). Een tweede bijgebouw is een vier- of zespostenspieker en meet minstens 2 bij 1,6 m (fig. 7: structuur 5).

Tenslotte werd er ook nog een waterput aangetroffen waarvan een datering in de ijzertijd werd vermoed en die duidelijk uit meerdere fasen bestaat (fig. 8).

Fig. 8: de aftekening van de waterputten in situ. Foto bibliotheek Zoersel.

Bijzondere vondst uit deze waterputten zijn drie houten voorwerpen afkomstig uit één of twee ladders (fig. 9). Het gaat om een deel van één van de bomen van de ladder, de sporten ontbreken.

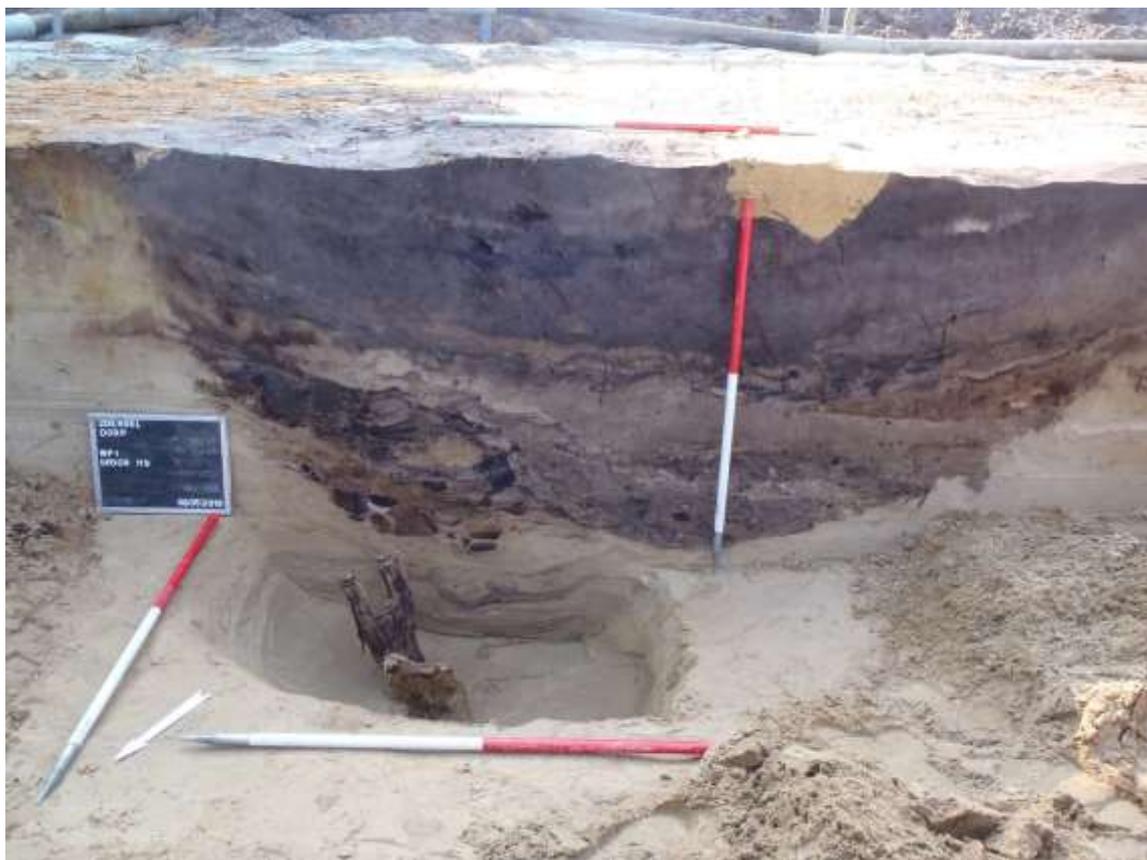

Fig. 9: twee van de drie houten ladderfragmenten in situ. Foto bibliotheek Zoersel

Een bootvormige woonstalhoeve en bijgebouw uit de volle middeleeuwen

Er werd een complete huisplattegrond uit de volle middeleeuwen aangetroffen. De plattegrond meet 22,3 bij 12,4 m (fig. 7: structuur 1 & fig. 10).

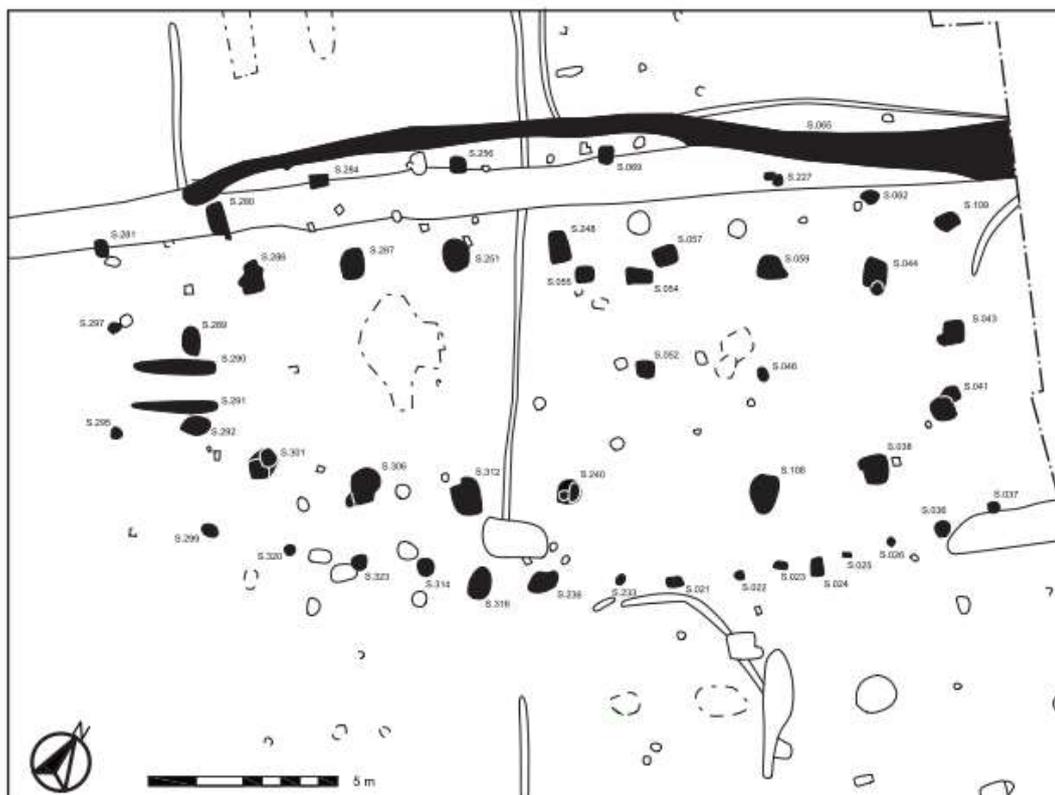

Fig. 10: middeleeuwse boothuisplattegrond 1. © Baak Vlaanderen.

De structuur is opgebouwd uit zeven gepaarde staanders, wandpalen, een greppel die de dakrand volgde en het afdruiptwater opving, twee paar sluitpalen, karrensporen binnen de sluitpalen aan de westelijke kopse kant, palen van een ingang in de noordelijke lange wand en palen vermoedelijk horend bij een haard. Het materiaal afkomstig uit de sporen van deze plattegrond wijzen op een datering uit de eerste helft van de 13de eeuw.

Als stille getuige van de aanwezigheid van Duitse soldaten uit Wereldoorlog II te Zoersel, werd nog een Duitse helm gevonden (fig. 11).

Fig. 11: Duitse helm voor restauratie. Foto bibliotheek Zoersel.

Bibliografie:

- Dyselinck T met bijdrage van Van Remoorter O., 2014, *Archeologische opgraving Zoersel Dorp*, BAAC Rapport nr. 68, Gent.

2015 – bewoningssporen uit Romeinse tijd en middeleeuwen te Zoersel-Sniederspad

Voorafgaand aan de bouw van zes ééngezinswoningen in het Sniederspad in de deelgemeente Halle organiseerde All-Archeo aldaar in 2015 een opgraving. De belangrijkste resultaten waren bewoningssporen uit de Romeinse periode tot de late middeleeuwen (fig. 12).

Fig. 12: algemeen opgravingsplan met Romeinse sporen (blauw) en middeleeuwse sporen (paars). © All-Archeo.

Uit de Romeinse tijd dateren een drietal plattegronden: RT1, RT2, RT3 (fig. 13).

Een eerste plattegrond RT1 is een potstalgebouw met een rij middenstaanders, type Alphen-Ekeren.

Een potstal is een zone binnen een woonstalhuis waar vee werd gehouden. Dit deel werd licht uitgegraven, zodat mest zich kon opstapelen. De mest kon vervolgens gebruikt worden voor de verrijking van de akkers. Het gebouw is 8,20 m lang en minstens 4 m breed, de westelijke zijde werd oversneden door een middeleeuwse gracht en is niet gekend. Dit gebouw dateert in de 2de tot de eerste helft van de 3de eeuw.

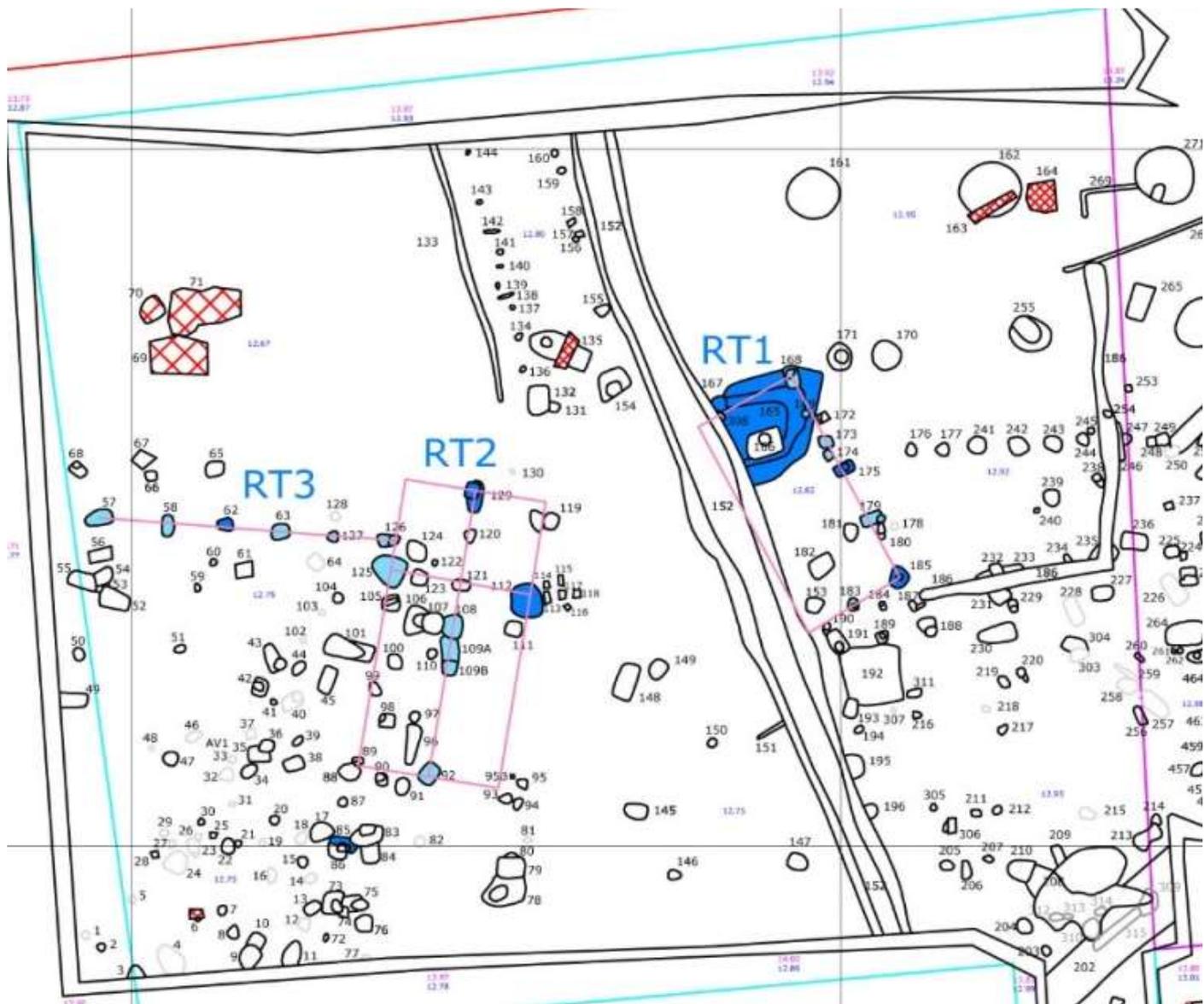

Fig. 13: uittreksel algemeen opgravingsplan met aanduiding van de Romeinse bewoningsporen RT1, RT2, RT3. © All-Archeo.

Een tweede gebouw RT2 bezit een rechthoekige structuur die kruisvormige is ingedeeld en is circa 10,50 bij 5 m. Vermoedelijk dateert dit gebouw op het einde van de 1ste en in de 2de eeuw.

De derde plattegrond RT3 bestaat uit een palenrij van zeven sporen op gelijke afstand van elkaar, de middenstaanders van een tweebeukig gebouw met een lengte van 10,5 m en waarvan de breedte niet gekend is. Dit gebouw dateert uit de 1ste of het begin van de 2de eeuw.

De middeleeuwse sporen (fig. 14)

Twee plattegronden dateren uit de late middeleeuwen en behoren tot twee aparte erven.

Het eerste erf bestaat slechts uit één gebouw met een bootvormige structuur en is 11,20 bij 5,50 m groot (fig. 14: structuur ME1). Het bezit gebogen lange wanden en telkens twee koppalen op de korte zijde. Het dateert in de 10de tot de 13de eeuw.

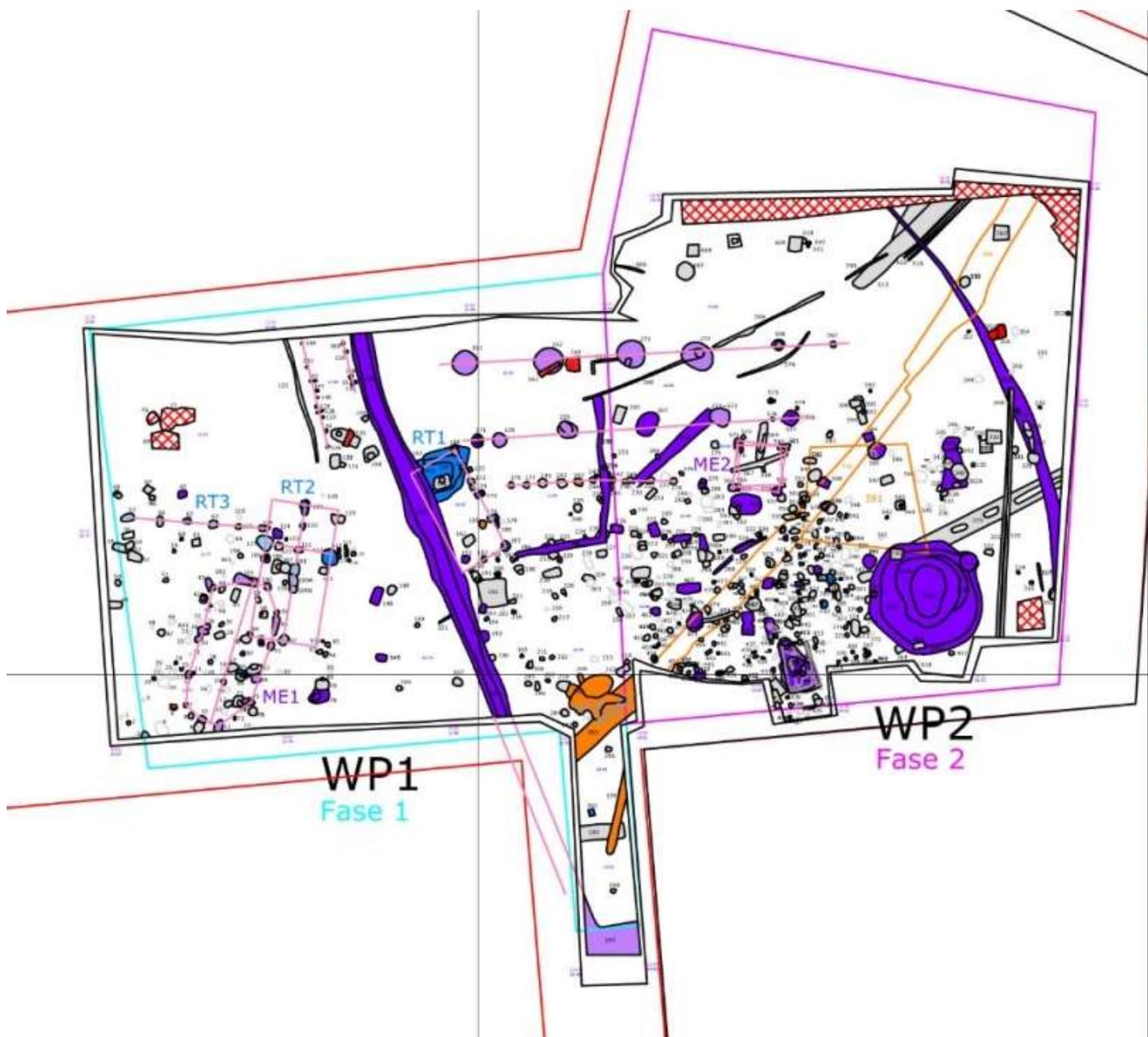

Fig. 14: de middeleeuwse structuren ME1 en ME2 en post-middeleeuwse sporen. © All-Archeo.

De tweede plattegrond bezit een nagenoeg vierkantig grondplan met twee fasen en hoort tot een zogenaamde vierpostenspieker (fig. 14: structuur ME2). De oudste structuur is circa 2,90 bij 3,10 m groot.

De herstelling of vervanging is circa 3,40 bij 3,7 m groot. Mogelijk behoort deze constructie tot een tweede erf waartoe nog meerdere sporen behoren. In de zuidelijke uitbreiding bevond er zich een rechthoekige lemige laag met daarrond meerdere paalkuilen. Dit spoor wordt als kelder of atelier geïnterpreteerd (fig. 15). De gevonden aardewerkfragmenten dateren deze constructie in de volle tot de overgang naar de late middeleeuwen.

Fig. 15: zogenaamd keldertje of atelier tijdens de opgravingen. Foto H. Verbeek.

In de zuidoostelijke zone bevond er zich een waterput die zich als een ovaal spoor met een diameter van circa 8,50 m voordeed. Het betreft een boomstamwaterput bestaande uit een eiken uitgeholde boom die nog tot 4 m diepte onder het eerste opgravingsniveau was bewaard. In een later fase werd deze waterput hersteld door er een tweede boomstam rond te plaatsen. De verschillende delen van beide boomstammen werden bij elkaar gehouden door gebogen houten verbindingstukken (klampen) en pluggen (fig. 16). Deze waterput is te dateren tussen 978 en 1151 AD.

Fig. 16: vrijgelegde boomstamwaterput 2, met klamp. Foto H. Verbeek.

Greppels en palenrijen

De grootste greppel heeft een noordwest-zuidoost oriëntatie en bevindt zich centraal op het terrein. Hij verstoort het Romeinse gebouw RT1. Hij dateert uit de volle middeleeuwen tot de overgang naar de late middeleeuwen.

Een tweede gebogen greppel bevindt zich in het oosten van het opgravingsterrein. Mogelijk behoort ook deze greppel tot de erfafbakening van Erf 2, Ze dateren het spoor in de volle tot de overgang met de late middeleeuwen. Het fenomeen van erfafbakening in het Maas-Demer-Schelde-gebied is typisch voor het einde van de volle middeleeuwen en de overgang naar de late middeleeuwen toe.

Dit lijkt ook op deze site in Halle (Zoersel) van toepassing, wat ondersteund wordt door het aanwezige aardewerk.

Een bijzondere palencluster bestaande uit twee palenrijen is oostwest georiënteerd en bevindt zich centraal in het terrein. De sporen bevatten geen vondstmateriaal maar vermoedelijk dateren ook zij uit de middeleeuwen.

Bomenrijen en palenrij

In het noorden van het onderzoeksgebied werden twee parallelle rijen van ronde kuilen aangetroffen, die op circa 5,5 m van elkaar liggen. De sporen hadden per rij een min of meer gelijke diameter. Ook hun doorsnedes waren zeer gelijkaardig. De ligging en de vorm doen vermoeden dat het om sporen van beplanting gaat. Misschien twee bomenrijen die een dreef flankeerden. De vondsten in deze kuilen wijzen op een datering vanaf de volle middeleeuwen.

Tenslotte vermelden wij nog enkele sporen zoals greppels en een kuil die tot de nieuwste tijden dienen te worden gerekend.

Bibliografie:

- Claessens & Bruggeman, 2017, *Archeologische opgraving Halle (Zoersel) – Sniederspad*, Rapporten All-Archeo bvba 298, Temse.

Rik Verbeeck

HEEMKUNDIGE KRING ZOERSEL vzw

Aangesloten bij Heemkunde Gouw Antwerpen vzw - nr. 1075

Secretariaat en briefwisseling: Bruno Verhavert - **Zandstraat 117 – 2980 Zoersel**
Tel. 03 312 20 00 en Heemhuisje 03 2980 854

Zetel en V.U.: Heemhuisje Schoolstraat 9 – Zoersel – Jan Denissen
E-mail : **heemkundige.kring.zoersel@zoersel.be** en **www.heemkundigekringzoersel.be**
Rek.nr. BE85 9796 2311 8406

Wegens Corona perikelen is ons Museum en Archief tijdelijk gesloten !!!

Museum open de derde zondag van elke maand van 10 tot 17 uur. Inkom gratis.
Andere dagen kan ook mits aanvraag per e-mail 3 weken vooraf. Inkom is dan 2,00 Euro p/p met een minimum van 20,00 Euro.

Archief geopend elke donderdagavond van 20 tot 22 uur. Behalve op feestdagen.

Lidmaatschap:

Door overschrijving van de gepaste bijdrage op de HKZ-rekening BE85 9796 2311 8406 met vermelding HKZ-lidgeld 2020

Gewoon lid € 7,00 - Steunend lid € 13,00 - Erelid € 25,00

Veel dank aan onze trouwe leden die spontaan betaalden.

Om papier- en portkosten te vermijden vragen wij u ons uw e-mailadres op te geven.